

TÜRKİYE'DE GÖÇMEN ENTEGRASYONU: ZORLAŞTIRICILAR, KOLAYLAŞTIRICILAR VE ÖNERİLER

MIGRANT INTEGRATION IN TURKEY: COMPLICATORS, FACILITATORS AND RECOMMENDATIONS

Aslı COŞKUN¹, Hamza ATEŞ²

1. Dr., dr.asli.coskun@gmail.com,
<https://orcid.org/0000-0003-4560-2286>
2. Prof. Dr., İstanbul Medeniyet Üniversitesi,
hamza.ates@medeniyet.edu.tr,
<https://orcid.org/0000-0003-0975-0062>

Makale Türü Article Type
Araştırma Makalesi Research Article

Başvuru Tarihi Application Date
16.12.2022 12.16.2022

Yayına Kabul Tarihi Admission Date
13.03.2023 03.13.2023

DOI
<https://doi.org/10.30798/makuiibf.1220238>

* Bu çalışma Mart/2021'de yayımlanan "Göç Yönetiminden Göç Yönetişimine: Bir Model Önerisi" Başlıklı Doktora tezi için toplanan verilerden faydalanarak yazılmıştır.

Öz

Bu makale, Türkiye'de göçmen entegrasyonu konusunda gerçekleştirilen bir alan araştırmasının sonuçlarını yansıtmaktadır. Araştırma kapsamında, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün merkez ve taşra teşkilatları ile göçmen nüfusunun en yoğun olduğu İstanbul ve Gaziantep illerinde bulunan yerel yönetim ve STK yetkilileri ile mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçları analiz edilerek Türkiye'de göçmen entegrasyonu konusunda ne gibi zorlukların olduğu, entegrasyonu kolaylaştıracak unsurların neler olduğu ve entegrasyon konusundaki zorlukların nasıl çözülebileceği ana başlıkları altında makalede özetlenmiştir. Araştırmanın temel sonuçları şöyle özetlenebilir: Türkiye'de göçmen entegrasyonu zorlaştıran unsurlar arasında göçmenlere yönelik olumsuz tutumlar ve davranışların yaygınlığı, dil sorunları, göçmenlerin zaman zaman görgü ve hukuk kurallarına uymamaları ve güvenliğe dair endişeler öne çıkmaktadır. Göçmen entegrasyonu kolaylaştıran başat unsurlar ise Türkiye'nin kültürel çeşitliliği ve çok kültürlülüğe uygulduğu, göçmenlerin ucuz iş gücü olarak kullanılması ve göçmenlerin çoğunluğunun Müslüman olmasıdır.

Anahtar Kelimeler: Göçmen, Entegrasyon, Zorlaştırıcılar, Kolaylaştırıcılar.

Abstract

This article reflects the results of a field study on immigrant integration in Turkey. Within the scope of the research, interviews were conducted with the central and provincial organizations of the General Directorate of Migration Management, and local government and NGO officials in the provinces of Istanbul and Gaziantep, where the immigrant population is the most dense. The results of the research are analyzed and the difficulties in immigration integration in Turkey, the factors that will facilitate integration, and how the difficulties in integration can be solved are summarized in the article. The main results of the research can be summarized as follows: Among the factors that make immigrant integration difficult in Turkey, the prevalence of negative attitudes and behaviors towards immigrants, language problems, the fact that immigrants do not comply with the rules of etiquette and law from time to time, and concerns about security come to the fore. The main factors facilitating immigrant integration are Turkey's cultural diversity and multiculturalism, the use of immigrants as cheap labor, and the fact that majority of immigrants have been Muslims.

Keywords: Immigrant, Integration, Integration Complicators and Facilitators.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem

The aim of this research is to investigate what kind of difficulties there are regarding immigrant integration in Turkey, what are the factors that will facilitate integration, and how to overcome the difficulties in integration, based on the opinions of the authorities (public institutions, local administrations and NGOs).

Research Questions

Within the scope of the research, answers to the following questions were sought: 1. What are the factors that make the integration of immigrants difficult in Turkey? 2. What are the factors that can facilitate the integration of immigrants in Turkey? 3. What can be done to ensure the integration of immigrants in Turkey?

Literature Review

Immigrant integration, which constitutes an important dimension of migration management, is an important concept especially for Turkey today. Because nowadays, when immigration continues to be a global problem, Turkey is a country that receives a large number of immigrants from many countries. Turkey, which has been receiving immigrants from countries such as Afghanistan, Iraq and Iran for years, has started to be exposed to sudden and mass migrations with the civil war that broke out in Syria (İçduygu, 2004: 29). According to the current data of the Refugees Association, as of November 2021, the number of only Syrian immigrants living in Turkey is 3 million 738 thousand 32 and 98.6% of these immigrants live in cities (Refugees Association, 2021). Therefore, the priority of well-planned and well-organized integration studies for Turkey seems inevitable (Tunç, 2013: 37). It is known that Turkey, which is aware of this situation, has important efforts for the integration of immigrants. When the Migration and Integration Policy Index (MIPEX) data, which scores the integration policies of member countries (52 countries) for immigrants under the headings of labor market mobility, education, political participation, access to citizenship, family reunification, health, permanent residence and anti-discrimination, are examined, it is seen that Turkey's Significant progress has been made in integration. Turkey, which received a score of 26 in the MIPEX index in 2014 but had the status of a country without an integration policy, rose to the status of a country with comprehensive integration policies by getting 43 points in 2020. The increase of 17 points achieved by Turkey in a short period of 6 years is the result of the intense efforts made for the integration of immigrants and Turkey is the country with the highest score increase among the 52 countries with a score in the index. However, despite all the developments, Turkey's ranking is 43 among the 52 countries with a score in the MIPEX index (MIPEK, 2019: 2020). These data show that despite the intense efforts, there are problems in the integration of immigrants in Turkey.

Methodology

This study was conducted using the case study method, one of the qualitative research methods. The criterion sampling method, which is one of the purposive sampling methods, was used while determining the participants of the study. There are 36 people working in public institutions, local governments and NGOs in the study group of the research. Qualitative data used in the research were collected in face-to-face and online interviews using an unstructured interview form developed by the researcher. The data collected within the scope of the research were analyzed using the content analysis technique.

Results and Conclusions

The results of the research show that negative attitudes (prejudice, etc.) and behaviors (discrimination, etc.) towards immigrants, not knowing the language, not obeying the rules of etiquette and law, the discomfort of local people about the presence of immigrants and concerns about security are the most important factors that make immigrant integration difficult in Turkey. Turkey's cultural diversity and multiculturalism, the desire to benefit from the savings brought by immigration, and the fact that most of the immigrants are Muslims are the most important factors that make immigrant integration difficult in Turkey. The suggestions of the participants on overcoming the difficulties in integration focus on the dissemination of comprehensive activities and language courses that will break the prejudices of the local people, enable the interaction of the local people and immigrants, that is, support the integration.

1. GİRİŞ

Modern insana ait kalıntılar göç olgusunun insanlık tarihi ile aynı yaşta olduğunu (Bae vd., 2017: 1) ekonomik şartlar, sosyal değişim, doğa olayları, savaş gibi birçok etkenin insanları bir şekilde göçe zorladığını göstermektedir (Pries, 1999: 1). Tarihin her döneminde var olmuş ve var olmaya da devam edecek bir olgu olan göç, dar manada yeni bir yere geçici veya kalıcı olarak yerleşmek amacıyla yapılan yer değiştirmedir. Bu yer değiştirme eylemi, bireysel bir hareket olabileceği gibi kitlesel de olabilir. Yine göç kişilerin ya da grupların kendi iradeleri ile aldıkları bir kararın sonucu olabileceği gibi bir zorunluluk hali de olabilir. Dolayısı ile göçün geniş manada tanımı göçü etkileyen faktörlere bağlıdır ve faktörlerin çoğalmasına bağlı olarak, göç tanımının çerçevesini de genişletmek mümkündür. Örneğin Adıgüzel’in (2016: 1) nedenleri bağlamında yapmış olduğu tanıma göre göç insanların sosyal, ekonomik, politik ve doğal nedenlerden dolayı buldukları coğrafyayı değiştirmeleridir. Üner’in (1972: 77) türleri bağlamında yaptığı tanımlamaya göre ise göç çeşitli nedenlerle (çalışmak, ikamet etmek vb.) bir süreliğinde veya sürekli ikamet etmek üzer yaşanılan ülkenin terke edilerek başka bir ülkeye gidilmesidir ki, bu tanımda bahse konu olan dış göçtür. Küyük’ün (2011: 29) yaptığı tanıma göre de sürekli göçün aksine, göç edilen yerde bir dönem yaşadktan sonra geri dönme düşüncesi ile yapılan göçler geçici göçlerdir ki bu tanımda da göçün süresi bağlamında tanımlandığı görülmektedir. Dolayısıyla göçe ilişkin tanımların da tıpkı göç olgusunun kendisi gibi dinamik bir yapı arz ettiğini, bu tanımların bağlamla birlikte farklılaştığını ve üzerinde mutabakata varılmış bir göç tanımlanmasının olmadığını söylemek mümkündür.

Yukarıda aktarılan durum dikkate alınmakla birlikte genel bir tanımlamaya gitmek gerekirse nedeni, çeşidi, yönü ve büyüklüğü ne olursa olsun göç insanların bir bölgeyi terk edip başka bir bölgeye bir süreliğine veya kalıcı olarak yerleşmeleridir. Fakat bu yer değiştirme, yani göç, basit bir olgu değildir. Güler’e (2020) göre bir yandan sınırları anlamsız kılarken, diğer yandan yeniden güçlendiren göç, gidilen yerdeki toplumsal yapıyı yakından ilgilendiren önemli sonuçları da içermektedir (Güler, 2020: 247). Çünkü göçmenler yeni çevrelerinde başta sosyokültürel değişimler olmak üzere birçok alanda değişime neden olmaktadır (Tunç, 2013: 36). Başka bir değişle de uluslararası nitelikteki göç, toplumları farklı şekillerde etkilemekte ve bu olgu, gittikçe karmaşık bir hal almaktadır (Castles ve Miller, 2003: 1). Çünkü bu yer değiştirme hareketinde belli bir coğrafyada edinilen kültürler, anlayışlar, günlük yaşam dinamikleri ve hatta radikallikler dahi bir bütün halinde göç etmektedir. Bu durum ise göçe maruz kalan ülkede genellikle toplumsal yapıyı tüm boyutları ile etkilemekte, hatta istenmedik bir durum olarak nitelendirilebilecek kaotik bir yapının ortaya çıkmasına dahi neden olabilmektedir. Bu durumun doğurabileceği olumsuz etkilerinden korunma arzusu ise göç yönetiminin önemli bir boyutu olan göçmenlerin entegrasyonunun önemini artırmaktadır.

Göç yönetiminin önemli bir boyutunu oluşturan göçmen entegrasyonu, özellikle günümüzde Türkiye açısından önemli bir kavramdır. Çünkü göçün global bir sorun olmaya devam ettiği şu günlerde

Türkiye, birçok ülkeden oldukça fazla sayıda göçmen alan bir ülkedir. Yıllardır Afganistan, Irak ve İran gibi ülkelerden göç alan Türkiye Suriye’de patlak veren iç savaş ile birlikte ani ve kitlesel göçlere de maruz kalmaya başlamıştır (İçduygu, 2004: 29). Mülteciler Derneğinin güncel verilerine göre 2021 yılının Kasım ayı itibari ile Türkiye’de yaşayan sadece Suriyeli göçmen sayısı 3 milyon 738 bin 32’dir ve bu göçmenleri %98,6’u şehirlerde yaşamaktadır (Mülteciler Derneği, 2021). Bundan dolayı da Türkiye için iyi planlanmış ve iyi organize olmuş entegrasyon çalışmalarının önceliği kaçınılmaz görülmektedir (Tunç, 2013: 37). Bu durumun farkında olan Türkiye’nin göçmenlerin entegrasyonu konusunda önemli çabalarının olduğu bilinmektedir.

İşgücü piyasası hareketliliği, eğitim, siyasi katılım, vatandaşlığa erişim, aile birleşmesi, sağlık, daimi ikametgâh ve ayrımcılıkla mücadele başlıkları altında üye ülkelerin (52 ülke) göçmenlere yönelik entegrasyon politikalarını puanlayan, Göç ve Entegrasyon Politikaları İndeksi (Migrant Integration Policy Index [MIPEX]) verileri incelendiğinde, Türkiye’nin entegrasyon konusunda önemli ölçüde ilerleme kaydettiği görülmektedir. MIPEX indeksinde 2014 yılında 26 puanla göç alan fakat entegrasyona dair politikası olmayan ülke statüsünde olan Türkiye, 2020 yılında 43 puan olarak kapsamlı entegrasyon politikaları olan ülke statüsüne yükselmiştir. Türkiye’nin 6 yıl gibi kısa sürede sağladığı 17 puanlık artış, göçmenlerin entegrasyonu konusunda gösterilen yoğun çabanın sonucudur ve Türkiye, indekste puanı olan 52 ülke içerisinde en yüksek puan artışı sağlayan ülkedir. Bu gelişmede 6 Nisan 2016 tarihinde kabul edilen 6701 sayılı Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu Kanunu’nun önemli bir payı vardır ve bu kanun, Türkiye’nin bu konudaki kararlılığını önemli bir göstergesidir. Fakat tüm gelişmelere rağmen MIPEX indeksinde puanı olan 52 ülke içerisinde Türkiye’nin sıralaması 43’tür (MIPEK, 2019).

Yukarıda aktarılan tablo, yoğun çabalara rağmen Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonu konusunda sorunların olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı Türkiye’de göçmen entegrasyonu konusunda ne gibi zorlukların olduğunu, entegrasyonu kolaylaştırabilecek unsurların neler olduğunu ve entegrasyon konusundaki zorlukların nasıl aşılabileceğinin yetkililerin görüşlerine dayalı olarak araştırılmasıdır. Araştırma kapsamında Türkiye’de göçmen entegrasyonu konusunda ne gibi zorlukların olduğu, entegrasyonu kolaylaştırabilecek unsurların neler olduğu ve entegrasyon konusundaki zorlukların nasıl aşılabileceği yetkililerin (kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve STK) görüşlerine dayalı olarak, içerik incelemesi tekniği ile derinlemesine incelenmiş, ulaşılan bulgular tablolar halinde sunulmuştur. Araştırma kapsamında şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonunun zorlaştıran unsurlar nelerdir?
2. Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonunu kolaylaştırabilecek unsurlar nelerdir?
3. Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonunu sağlamak için yapılabilecekler nelerdir?

2. YAZIN TARAMASI

2.1. Göçmen Entegrasyonu Kavramı

Türkçe karşılığı bütünleşme olan entegrasyon kavramı, aynı zamanda toplumsal yaşamda bireyler arasındaki kopukluğun giderildiği bir sosyal ortamı da ifade etmektedir ve bütünleşme, bir bütün içindeki bölümler arasındaki ilişkilerin istikrarı olarak tanımlanabilir. Entegrasyon bir sistem veya yapı içindeki ilişkileri sürdürmek veya geliştirmek (Bosswick ve Heckmann, 2006: 2) anlamında da kullanılır. Toplumun kabul edilmiş bir parçası olma süreci (Penninx, 2004: 3) olarak da ifade edilen entegrasyon aynı zamanda genelde paylaşılan kimlik ve aidiyet duygularının gelişimi anlamına da gelir (Bartram vd., 2017: 183). Yine Bosswick ve Heckmann’a (2006: 10) göre entegrasyon aynı zamanda bireyin bilişsel, davranışsal ve tutumsal değişimini de ifade eder ve bu, kültürleşme olarak adlandırılır.

Göçmen entegrasyonu için genel kabul gören tek bir tanımlama, teori veya model bulunmama ile birlikte (Castles vd., 2002: 114) entegrasyon, genel anlamda göçmenler ve ev sahibi toplum arasındaki interaktif bir süreci ifade eder (Ager ve Strang, 2008; Bosswick ve Heckmann, 2006; Castles vd., 2002). Bu sürecin işlevsel boyutlardan biri ise sosyal entegrasyondur ve sosyal entegrasyon göçmenlerin ev sahibi toplumun temel kurumları, ilişkileri ve pozisyonlarına dâhil edilmesi ve kabul edilmesi olarak tanımlanabilir (Bosswick ve Heckmann, 2006: 11). Martikainen’e (2010: 274) göre ise entegrasyon, bireysel veya grup olarak göçmenlerin yeni ev sahibi toplumun çeşitli sosyal alanlarına ve kesitlerine dâhil olma süreçleridir. Entegrasyon hem göçmenlerin hem de ev sahibi toplumun, etkileşimlerinin bir sonucu olarak, yeni durumlara uyum sağlaması ile gerçekleşen iki yönlü bir süreçtir.

Avrupa Parlamentosu (European Parliament) ise daha kapsamlı bir tanımlamaya giderek Göç, Entegrasyon ve İstihdam Bildirisinde entegrasyonu, üçüncü ülke vatandaşları ve ev sahibi toplumların hak ve sorumluluklarının karşılıklılık esasına dayandığı ve göç eden kişinin tam katılımının öngörüldüğü iki yönlü bir süreç olarak tanımlanmıştır. Böylece entegrasyon bir hak ve yükümlülükler dengesi olarak düşünülmekte, entegrasyon politikaları da entegrasyonun tüm boyutlarını (ekonomik, sosyal ve siyasal hakları; kültürel ve dinsel çeşitliliği, yurttaşlık ve katılımı) bütüncül bir yaklaşımla ele alınabilmektedir. Entegrasyon sorumluluğunun göç alan toplum üyeleriyle kurumlarına verilmesi yukarıdan aşağı/hiyerarşik entegrasyon anlayışından da kaçınılmasını sağlamaktadır (European Parliament, 2003).

2.2. Göçmen Entegrasyonunu Etkileyen Faktörler

Doğası gereği çok boyutlu, çok aktörlü ve karmaşık bir süreç olan göçmen entegrasyonunun birçok değişkenden etkilenmesi beklenir. Fakat iş piyasası, eğitime, barınma ve sağlık haklarına erişim entegrasyonun sağlanması için gereken ana koşulları oluşturmaktadır. Yani bu haklara erişimin yokluğu halinde entegrasyondan bahsedilemez. Bu haklara erişimin olduğu varsayıldığında, kolaylaştırıcı

faktörlerin (Ager ve Strang, 2008: 170) kolaylaştırıcı faktörlerin eksikliği veya yokluğu halinde ise zorlaştırıcıların göçmen entegrasyonunu etkilemesi beklenir.

Göçmen entegrasyonunu kolaylaştırıcı faktörlerin en önemlisi dil edinmedir. Ev sahibi ülkenin dilini bilmek/edinmek sosyal entegrasyonun boyutlarından biri olan kültürel entegrasyonun en önemli göstergelerinden biridir (Hamberger, 2009: 5). Dil edinilmesi kültürel entegrasyonun önemli göstergelerinden bir olmakla birlikte, entegrasyonu diğer boyutları üzerinde, özellikle de interaktif entegrasyon üzerine önemli etkileri olan kilit bir alandır. Bundan dolayı dil edinme sürecinin hızlandırılması, edinilen dilin kullanım alanının yaygınlaştırılması ve pratikleştirilmesi entegrasyon sürecini bir bütün olarak desteklemekte ve etkilemektedir (Geyik-Yıldırım ve Dinler, 2021: 460). Kültürel etkileşim sürecine giren kişilerin veya grupların aynı dili konuşuyor olmaları her iki toplum açısından da uyum ve kültürleşme sürecine olumlu etkide bulunmaktadır (Saygın ve Hasta, 2018: 321). Başka bir deyişle de dil edinme entegrasyon sürecinin merkezinde yer almaktadır. Dil edinmemek ise sosyal etkileşimin, ekonomik entegrasyonun ve tam katılımın önünde bir engel olarak görülmektedir (Ager ve Strang, 2008: 182).

Entegrasyonu etkileyen bir diğer faktör de göç edilen toplumunun temel anlayış ve normlarına uymaktır (Hamberger, 2009: 5). Göçmenlerin yerel halkla kaynaşabilmeleri, kültürleşme ve entegrasyon süreçlerini hızla gerçekleştirebilmeleri için ana akım toplumun değerlerini bilmeleri, dolayısıyla öğrenmeleri önemlidir. Bunun için ise göçmenler ile yerel halk arasındaki etkileşimi artırmak gereklidir. Ancak burada yine dil edinmiş olmanın önemi ortaya çıkmaktadır (Saygın ve Hasta, 2018: 330).

Göçmen entegrasyonunun etkileyen bir diğer faktörde ise din ve kültürel açıdan benzerlik faktörüdür (Saygın ve Hasta, 2018: 330). Özellikle din faktörünün, göçmenlerin entegrasyonunu kolaylaştırabilecek nitelikte bir sosyal bağlantıları olarak ele alınması da mümkündür. Fakat bu kolaylaştırıcının bazı durumlarda ayrımcılığa maruz kalma nedeni olabileceği de unutulmamalıdır. Martikainen'e (2010: 274) göre din entegrasyonda hem göçmenler hem de yerel halk açısından önemli bir rol üstlenebilir ve aynı dine mensup olmanın entegrasyon sürecini kolaylaştırması beklenebilir. Özellikle de mabetlerin ibadetin yanı sıra toplanma alanları oldukları da göz önüne alındığında, bu alanların sosyal ağ oluşturma, sosyal sermaye yaratma, rehberlik talep etme ve iş bulma gibi olanaklar açısından kolaylaştırıcı rolünün olması olasıdır.

Göçmen entegrasyonunun etkileyen bir diğer faktörde ise algılanan ayrımcılıktır. Ayrımcılığın ortaya çıkması devletin göç politikalarının bir sonucu olabileceği gibi, entegrasyon sürecinin iyi yönetilememesi, yerel halk üzerinde etkin olan politik unsurlar, basında yer alan göçmen karşıtı söylemler gibi birçok nedene bağlı olabilir. Nedeni ne olursa olsun Berry (2006) tarafından göçmenler açısından sıkıntı yaratan bir deneyim olarak nitelendirilen ayrımcılığın, düzeyi yükseldikçe göçmenlerin sosyokültürel uyum düzeyleri düşmektedir. Bunun nedeni ise göçmenlerin, ayrımcılık algıladıklarında ana akım toplumla ilişki kurmaktan kaçınmaları ve kendi köklerine yönelmeye daha açık hale

gelmelerdir. Ayrımcılık algılamadıklarında ise ana akım toplumla kaynaşmaya daha istekli olma eğilimleridir (Maydell-Stevens vd., 2007: 191; Berry 2006: 48). Dolayısı ile ayrımcı göç politikalarının göçmenlerin sosyal entegrasyonları üzerinde olumsuz etkilerinin olduğunu (Kumar, 2015; Schuster, 2003), algılanan ayrımcılık düzeyindeki artışın entegrasyon sürecini zorlaştıran (Saygın ve Hasta, 2018: 329), algılanan ayrımcılık düzeyindeki düşüşün ise entegrasyon sürecini kolaylaştıran bir faktör olduğunu söylemek mümkündür.

Algılanan ayrımcılığın yanı sıra entegrasyon sürecini zorlaştıran bir diğer faktör ise göçmenlerin sosyal izolasyonudur. Araştırmaların sonuçları sosyal olarak izole olan göçmenlerin entegrasyon süreçlerinin başarılı olmadığını göstermektedir (Bloch, 2000; 2004). Ayrımcılık ve sosyal izolasyon gibi göçmen entegrasyonunun olumsuz yönde etkileyen bir diğer faktörde güvencesiz göçmen statüsüdür. Göçmenlere sağlanan yasal statü, göçmenlerin yasal ortamını şekillendirir ve bu nedenle entegrasyon süreci üzerinde önemli etkileri vardır. Ayrıca göçmenlere sağlanan yasal statü ve güvence, bu sürecin vatandaşlıkla sonuçlanıp sonuçlanmayacağını göstermesi açısından da önemlidir (Da Lomba, 2010: 415). Dolayısı ile göçmenlere sağlanan güvencesiz statünün göçmen entegrasyonunu olumsuz yönde, güvenli statünün ise olumlu yönde etkilemesi beklenebilir (Da Lomba, 2010: 415; Ager ve Strang, 2008: 170).

Yukarıda aktarılan faktörlerin yanı sıra göç edilen yaş, göç edilen yerde kalma süresi, göçmenin eğitim düzeyi, sosyoekonomik statüsü, gelir durumu, medeni durum ve cinsiyeti gibi faktörler göçmenlerin entegrasyonunu etkileyen faktörlerdendir (Saygın ve Hasta, 2018: 330; Yağmur ve Van de Vijver 2012; Ataca ve Berry 2002). Göç edilen yaş küçüldükçe ve gidilen ülkede kalma süreci arttıkça göçmenlerin sosyokültürel uyum düzeyi yükselmekte bu durum ise entegrasyon sürecini kolaylaştırmaktadır (Ataca ve Berry 2002: 3). Gelir düzeyi, sosyoekonomik statüsü ve eğitim düzeyi yüksek olan göçmenlerin entegrasyon sürecindeki başarılarının gelir düzeyi, sosyoekonomik statüsü ve eğitim düzeyi düşük olan göçmenlere kıyasla daha yüksek olduğu bilinmektedir. Bunun nedeninin ise yüksek gelir düzeyinin, sosyoekonomik statüsünün ve eğitim düzeyinin ana akım toplumun dilini öğrenme ve kullanma olasılıklarının artırması ve buna bağlı olarak entegrasyonun kolaylaşmasıdır (Yağmur ve Van de Vijver 2012: 1120; Ataca ve Berry 2002: 3).

Medeni durum entegrasyon üzerindeki etkisi incelendiğinde ise evli bireylerin entegrasyon sürecinin daha geç tamamlandığı görülmektedir. Bunun nedeninin ise evli bireylerin ailelerinden aldıkları desteğin etkisiyle, öz kültürlerini daha rahat sürdürebilmeleri ve ana akım kültüre daha kapalı kalabilmeleri olduğu düşünülmektedir. Ana akım kültürün üyeleri ile temas kurma olanağı ve olasılığı daha fazla olan bekâr göçmenlerin entegrasyonu ve yeni kültüre uyum sağlamaları evli bireylerinkine kıyasla daha hızlı gerçekleşmektedir. Cinsiyet değişkeninin entegrasyon süreci üzerindeki etkisi incelendiğinde ise ev dışında çalışan ve bu nedenle ana akım toplumla daha fazla temas kurma olanağına sahip olan erkek göçmenlerin, ana akım topluma kadın göçmenlerden daha çabuk ve daha iyi uyum sağladıkları görülmektedir. Bu bağlamda en dezavantajlı olan kadınlar ise düşük sosyoekonomik

statüde olan kadınlardır. Ayrıca bu grupta yer alan kadınlar, göç ve entegrasyon sürecinde daha fazla risk faktörü ile de karşı karşıyadırlar (Ataca ve Berry 2002: 3).

3. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden, durum çalışması yöntemi kullanılmıştır. Durum çalışması güncel bir olguyu kendi bağlamında çalışan, olgu ve içinde bulundurduğu içerik arasındaki sınırların kesin hatlarıyla belirgin olmadığı, birden fazla veri kaynağının olduğu durumlarda kullanılan görgül bir araştırma yöntemidir (Yin, 2003: 23). Yıldırım ve Şimşek'e göre ise durum çalışmalarında bir birey, bir grup, bir kurum, bir ortam vb. çalışılacak duruma örnek oluşturabilir. Durum çalışması nicel veya nitel yaklaşımla yapılabilir. Fakat durum çalışması nitel araştırmalarda yaygın olarak kullanılan bir yöntemdir. Nitel durum çalışması yöntemin en temel özelliği ise araştırmacıya kontrol edemediği bir olguyu veya olayı, bir veya birkaç durumu derinlemesine inceleme imkân vermesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011: 77).

Araştırmada katılımcılar belirlenirken, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yöntemi araştırılmak istenen konunun amacına uygun olarak, araştırılmak istene konu hakkında zengin bilgi içeriğine sahip olan bir veya birkaç örneğin seçilerek derinlemesine incelenmesine olanak veren örnekleme yöntemidir (Büyüköztürk vd., 2013: 90). Ölçüt örnekleme yöntemi ise önceden belirlenmiş ölçütleri karşılayan, bütün durumların çalışılmasıdır. Araştırmanın konusu olan herhangi bir durum, ölçüt olarak belirlenebilir. Araştırmada kullanılacak ölçüt veya ölçütler araştırmacı tarafından oluşturulabildiği gibi araştırmacının veya araştırmacıların daha önce hazırlanmış oldukları hazır ölçütler veya ölçüt listeleri de kullanılabilir. Ölçüt örneklemedeki asıl önemli nokta ise seçilen durumun, bilgi verme açısından zengin olmasıdır (Baltacı, 2018: 254). Bu araştırmanın çalışma gurubuna dâhil edilecek katılımcılar aşağıdaki ölçütler dikkate alınarak belirlenmiştir.

1. Çalıştıkları kurumda/kuruluşta göç yönetimi ile ilişkili birimlerde çalışmalıdırlar.
2. Çalıştıkları kurumlarda/kuruluşlarda yetkili veya temsilci konumunda olmalıdırlar.
3. Göçmenlere ilişkin sorunlar hakkında bilgi sahibi olmalıdırlar.
4. Göçmenlerin entegrasyona ilişkin konusunda bilgi sahibi olmalıdırlar.

Araştırma kapsamında incelenen verilerin (katılımcı ifadelerinin) dikkate alınıp, değerlendirmeye dâhil edilmesi ve tablolarda yer alması için kullanılan ölçüt ise bir ifadenin en az 2 katılımcı tarafından tekrar edilmesidir. Yani en az iki katılımcı tarafından zorlaştırıcı veya kolaylaştırıcı olarak görülmeyen bir durum ve çözüm önerisi değerlendirmeye alınmamış ve tablolara yansıtılmamıştır.

3.2. Çalışma Gurubu

Araştırmanın çalışma gurubunda kamu kuruluşlarında, yerel yönetimlerde ve STK’larda görevli 36 kişi yer almaktadır. Çalışma gurubunda yer alan katılımcılar belirlenirken araştırmacının “Araştırmanın Yöntemi” bölümünde belirlediği ölçütler dikkate alınarak, araştırılan konu hakkında bilgi sahibi olabileceği ve araştırma konusunda zengin içerik sunabileceği varsayılan kişiler tercih edilmiştir. Katılımcıların görev yaptıkları kurumların ve kuruluşların statülerine, kurumların ve kuruluşların buldukları yere ve faaliyet alanlarına göre dağılımları Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Çalışma Gurubunu Özellikleri

	Statü	f	%
Katılımcıların görev yaptıkları kurum ve kuruluşlara göre dağılımı.	Kamu Kuruluşu	6	16,67
	Yerel Yönetim	20	55,56
	STK	10	27,77
	Toplam	36	100
Katılımcıların görev yaptıkları illere göre ve faaliyet alanlarına dağılımı.	Faaliyet Alanı /Yer	f	%
	Yerel (İstanbul)	19	52,78
	Ulusal (Ankara)	5	13,89
	Yerel (Gaziantep)	4	11,11
	Ulusal (İstanbul)	1	2,78
	Uluslararası	7	19,44
	Toplam	36	100

3.3. Veri Toplama Süreci

Araştırmada kullanılan nitel veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen yapılandırılmamış görüşme formu kullanılarak toplanmıştır. Görüşme formlarında yer alan sorular araştırmacı tarafından hazırlanmış, hazırlanan soruları iki alan uzmanının ve bir ölçme değerlendirme uzmanının önerileri doğrultusunda yeniden düzenlendikten sonra veri toplama formu olarak kullanılmıştır. Veri toplama formunda yer alan açık uçlu sorular, araştırmacı tarafından katılımcılarla 15 Haziran-31 Ekim 2020 tarihleri arasında yapılan yüz yüze ve çevri içi görüşmelerde katılımcılara sorulmuştur. Katılımcıların sorulara verdikleri cevaplar, katılımcıların izni dâhilinde, kaydedilmiş ve dijital ortama aktarılmıştır. Daha sonra kayıtlar incelenerek, metne dönüştürülmüştür.

Görüşmelerde katılımcılara öncelikle Türkiye’de göçmen entegrasyonunun durumuna ilişkin görüşlerinin neler olduğu sorulmuştur. Daha sonra ise göçmen entegrasyonunu zorlaştıran ve kolaylaştıran unsurların neler olduğuna dair katılımcıların görüşleri alınmıştır. Ayrıca görüşmelerde katılımcılara göçmen entegrasyonunu sağlama adına ne tür faaliyetler yürüttükleri ve ne tür faaliyetler yürütülmesini önerdikleri de sorulmuştur. Görüşmeler minimum 25, maksimum 75 dakika sürmüştür.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında toplanan veriler (metne dönüştürülen kayıtları) içerik analizi tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma bağlamında ele alınan sorulara cevap bulmak üzere, birçok disiplin tarafından kullanılan temel araştırma araçlarından biri olan içerik analizi, araştırma bağlamında incelenen metinden (görüşme formu, gazete makalesi, televizyon programı, basın açıklamaları vb.) tarafsız ve sistematik sonuçlar çıkarmak için kullanılan araştırma tekniğidir (Koçak ve Arun, 2006: 22). Yapılan içerik analizi sonucunda katılımcıların Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonuna ilişkin görüşleri derinlemesine analiz edilmiş, Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonuna ilişkin sorunun olup olmadığı, göçmenlerin entegrasyonunu zorlaştıran ve kolaylaştıran unsurlar, göçmenlerin entegrasyonunu sağlamak için yapılabilecekler açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Yapılan analizler sonrasında ulaşılan bulgular, bulgular bölümünde sunulmuş ve yorumlanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgular dikkate alınarak sonuçlar ve öneriler yazılarak araştırma tamamlanmıştır.

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde yapılan içerik analizlerinden elde edilen sonuçlar başlıklar halinde sunulmuştur.

a. Türkiye’de Göçmen Entegrasyonuna İlişkin Durum

Katılımcıların Türkiye’de göçmen entegrasyonuna ilişkin duruma dair görüşlerinin içerik analizi sonucunda ulaşılan bulguların frekans değerleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Türkiye’de Göçmen Entegrasyonuna İlişkin Durum

Türkiye’de Göçmen Entegrasyonuna İlişkin Durum		f
1	Türkiye’de göçmelerin topluma entegrasyonunda sorun yoktur.	0
2	Türkiye’de göçmelerin topluma entegrasyonunda sorun vardır.	36

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların tamamına göre, Türkiye’de göçmelerin topluma entegrasyonu konusunda sorun vardır. Fakat katılımcılardan bazılarının (K1) görüşlerine göre bu konuda önemli bir sorun yoktur. Ancak bazı katılımcılara (K24, K25) göre ise şu an göçmenlere ilişkin en önemli sorun, göçmenlerin topluma entegrasyonudur. Örneğin; K24 ve K25’e göre “...göçmenlerin şu an barınma ve temel ihtiyaçların karşılanmasından ziyade uyum sorunu vardır. Diğer katılımcıların ise Türkiye’de göçmelerin topluma entegrasyonu konusunda sorun olup olmadığına dair net bir cevap vermemekle birlikte, entegrasyon konusundaki sorunlardan bahsettikleri görülmektedir. Örneğin; K32’ye göre “...göçmenlerin yaşadıkları topluma tamamen uyum sağlamaları hiçbir zaman gerçekleşmeyecek, ancak iyileşme zaman alacaktır...”. K34 ise “...göçmenlerin fırsatlardan çok sorunlarla birlikte geldiklerinin farkında olduklarını...” ifade etmektedir. Bu da, her ne kadar Türkiye’de göçmelerin topluma entegrasyonu konusunda sorun olup olmadığına dair net bir cevap vermeseler de katılımcılara göre Türkiye’de göçmelerin topluma entegrasyonu konusunda sorun olduğu

anlamına gelmektedir. MIPEX 2020 yılı raporunda yer alan Türkiye’ye ait verilerle örtüşmektedir. MIPEX 2020 raporuna göre Türkiye, indekste puanı olan 52 ülke içerisinde 43. sıradadır (MIPEX, 2020: 3).

b. Türkiye’de Göçmenlerin Entegrasyonunun Zorlaştırıcı Unsurlar

Katılımcıların Türkiye’de göçmen entegrasyonunu zorlaştırıcı unsurlara dair görüşlerinin içerik analizi sonucunda ulaşılan bulgular ve bu bulguların frekans değerleri önem sıralarına göre Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3. Türkiye’de Göçmenlerin Entegrasyonunun Zorlaştırıcı Unsurlar

Türkiye’de Göçmenlerin Entegrasyonunun Zorlaştırıcı Unsurlar		f
1	Göçmenlere yönelik olumsuz tutumlar ve davranışlar.	12
2	Türkçe bilmeme.	11
3	Göçmenlerin görgü ve hukuk kurallarına uymaması.	6
4	Varlıklarından duyulan rahatsızlık ve güvenliğe yönelik endişeler.	6
5	Göçmenlerin aldıkları yardımlardan dolayı yerel halkta oluşan rahatsızlık.	5
6	Gettolaşma.	4
7	Koordinasyon sorunları.	4
8	Suriyeli kadınların ikinci eş olarak alınması ve evlilik vaadi ile istismarı.	3

Tablo 3 incelendiğinde göçmenlerin topluma entegrasyonunu zorlaştırıcı en önemli unsurun göçmenlere yönelik olumsuz tutum ve davranışlar olduğu görülmektedir. Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, göçmenlere yönelik olumsuz tutumların genellikle göçmenlere yönelik olumsuz bakış açısı/ön yargı şeklinde tezahür ettiği görülmektedir. K17’ye göre halk arasında göçmenlere yönelik olumsuz bir bakış açısı vardır ve bu olumsuz bakış açısından dolayı göçmenlere yapılan yardımlar dahi bazı vatandaşlarda huzursuzluklar meydana getirmektedir. K18’e göre ise Suriye ve diğer ülkelerden kitlesel göç akışı başladığından beri, farklı sebeplerden dolayı çeşitli endişeler dile getirilmeye başlanmış ve yerel halkta göçmenlere yönelik olumsuz bir bakış açısı gelişmiştir. Göçmenlerin entegrasyonuna yönelik faaliyetlerde belediyelerin önemli katkılarının olabileceğini ifade eden K14’ün bu konudaki gözlemleri şu şekildedir:

“Entegrasyon, sekiz saatlik bir eğitim programı var entegrasyonu yönelik. Sosyal etkinlikler yaptık bu entegrasyon programından, resim sergisi gibi şeyler. Gördük ki bizim vatandaşlarımız göçmenlere yönelik çok ön yargılı ama aynı zamanda da çok yardımsever. Fakat şunu da söyleyebilirim ki doğu kökenli insanlar göçmenleri daha hoşgörülü karşıyorlar. Belki kendileri de bir zamanlar kendi topraklarından kopup gelmenin duygusunu taşıyorlar ve göçmenlere karşı daha hoşgörülü davranıyorlar.”

Göçmenlere yönelik ön yargının entegrasyonu zorlaştırıcı, negatif bir durum olduğunu ifade eden K21’in bu konudaki gözlemleri ise şu şekildedir:

“Özellikle evlilik konusu Suriyeliler açısından tam bir dezavantaja dönüşmüş durumda. İkinci eş olarak o bir aileye mensup oldukları zaman aslında ekstra mağdur edildiklerini Türk

vatandaşları ön yargıları sebebiyle fark edemiyor. Suriyelileri yönelik ciddi bir kırılmamış ön yargının olduğundan bahsedebiliriz. Türk hanımlar özellikle Suriyeli hanımların makyajı ile alakalı çok fazla eleştiri de bulunuyor. Fakat onların makyajının kültürlerinin bir parçası olduğunu, aslında kadının da kendisini aynada böyle görmek suretiyle hayata tutunmaya çalıştığını fark edemiyorlar... Almanya'daki zamanında Türklerin yaşadıklarını bugün Türk vatandaşları aynısını ve daha fazlasını Suriyelileri yaşıyorlar.”

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, göçmenlere yönelik olumsuz tutumların bir sonucu olarak olumsuz davranışların geliştiği ve bu davranışların ayrımcılık/dışlama şeklinde tezahür ettiği görülmektedir. K34'e göre göçmen entegrasyonunun önündeki en önemli engellerden biri yaygınlaşan ayrımcılıktır. Basına yansıyan göçmen karşıtı açıklamaların, göçmen karşıtlığının artmasında etkili olduğunu ifade eden K21'in, çokluklarda dahi gözlenir bir davranış haline gelen ayrımcılık konusundaki gözlemleri şu şekildedir:

“...Çocuklar okullarda Suriyeli çocuklara genelde zorbaca davranıyorlar. Büyüklerden duydukları kadarıyla Suriyeli çocuklara sürekli defolun ülkenize, kendi ülkenizde yaşayın şeklinde çıkışlarda bulunuyorlar... Yaptığımız proje kapsamında, örneğin izcilik kampında, Türk çocukları göçmen çocuklarla aynı masada oturup yemek yemek bile istemiyorlardı. İzcilik kampında çocukları sırayla ata bindiriyorduk, ama göçmen çocuklara sıra geldiğinde Türk çocukları gitsinler kendi ülkesinde ata binsin onlara sıra vermeyin şeklinde çıkışlarda bulunuyorlardı...”

Suriye'den kitlesel göçün başladığı dönemde Türk halkının büyük bir bölümü kucaklayıcı bir tavır sergilemişse olsa da, yukarıda aktarılan veriler Geyik-Yıldırım ve Dinler (2021: 473) tarafından yapılan araştırmadan elde edilen bu kucaklayıcı tavrın zaman içerisinde değişebildiğini ve özellikle komşuluk boyutunda farklılaşabildiğini gösteren bulgularla örtüşmektedir. Geyik-Yıldırım ve Dinler'e göre bu durum aynı zamanda, entegrasyonun etkileşim ve iletişim boyutunda Suriyeliler ile Türkler arasında yaşanan sorunlu bir sürecin varlığına da işaret etmektedir.

Tablo 3 incelendiğinde görüleceği üzere göçmenlerin topluma entegrasyonunu zorlaştıran diğer önemli unsur Türkçe bilmemeleridir. Suriye'den gelen göçmenler tarafından kurulan bir STK'nın yetkilisi olan K28'e göre entegrasyonun birinci şartı eğitim ve dil öğrenmedir. Bundan dolayı da göçmenler arasında Türkçe'nin kullanımının yaygınlaştırması gerekmektedir. STK yetkilisi bundan dolayı ulaşabildikleri tüm aileleri ziyaret ettiklerini, Türkçe öğrenmeleri ve çocuklarını okula göndermeleri için onları teşvik ettiklerini ifade etmiştir. Entegrasyonun tarafların birbirini anlaması ile mümkün olabileceğini ifade eden K7, kamu kuruluşlarında ve yerel yönetimlerde dil bilen personel bulundurulmasının soruna geçici olarak çözüm ürettiğini ve kalıcı çözümün yolunun ise dil öğretimi olduğuna dikkate çekmektedir. Göçmenlerin yaşadıkları topluma entegre olmalarının anahtarının dil öğrenme olduğunu ifade eden K16'ya göre, “...ülkelerinde durum düzelse dahi, buraya gelen göçmenlerin en az %30'u geri dönmeyecektir. Dolayısı ile de mutlaka dil desteği sağlanmalıdır...”. Katılımcıların, özellikle yerel yönetimlerde çalışan yetkililerin, ifadeleri incelendiğinde katılımcıların dil öğreniminin entegrasyon sürecindeki öneminin farkında oldukları ve birçok belediyede Türkçe öğretmek için dil kurslarının açıldığı görülmektedir.

Bu bulgular Geyik-Yıldırım ve Dinler (2021: 473) yapılan araştırmadan elde edilen göçmenlerin Türk toplumuna entegrasyonunda karşılaşılan en önemli sorunun dil farklılığı olduğu yönündeki bulguyu destekler niteliktedir. İlgili araştırmanın bulguları, bu sorunun ayrıca Türk komşuları ile etkileşimsizlik gibi sosyal bir soruna da kaynaklık ettiğini göstermektedir (Geyik-Yıldırım ve Dinler, 2021: 473). Türk komşuları ile etkileşimsizliğin bir sonucu olarak, göçmenlerin kendi aralarındaki etkileşimlerinin artması ve gettolaşma gibi bir başka sorunun ortaya çıkması ise olasıdır. Dolayısı ile Türkçe bilmemenin, aslında kendi başına bir zorlaştırıcı olmaktan çok, bir dizi zincirleme soruna neden olan bir unsurdur.

Göçmenlerin entegrasyonun zorlaştıran bir diğer unsur ise *göçmenlerin kurallara uymaması* ve bu durumun yerel halkta oluşturduğu rahatsızlıktır. Hamberger’e (2000) göre göç edilen toplumunun bazı anlayış ve temel normlarına uymak entegrasyonu etkileyen faktörden biridir (Hamberger, 2009: 5) ve toplumun normlarına uymamanın, yerel halkta oluşturabileceği rahatsızlıkların entegrasyonu olumsuz yönde etkilemesi beklenebilir. Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde kurallara uymam sorununun iki şekilde tezahür ettiği görülmektedir. Bunlardan ilki göçmenlerin görgü kurallarına uymamasıdır. Göçmenlerin kullandıkları ağır baharatların kokuları, yazın geç saatlere kadar parklarda ve balkonlarda oturmaları, erklerin yazın iç çamaşırı kullanmaması ve bunun sonucunda ortaya çıkan nahoş görüntüler yerel halkta rahatsızlık yaratmaktadır. K7, bu konudaki gözlemlerini şu şekilde aktarmaktadır:

“...Gördüğüm kadarı ile gelen insanlar daha çok kırsal kesinden gelmiş, şehirli hayata uygun olmayan insanlar genellikle. Özellikle bazı semtlerde kullandıkları baharatlar adeta tüm mahalleyi kokutmuş, vatandaşları çok rahatsız oluyor...”

Kurallara uymam sorununun diğer tezahür şekli ise hukuk kurallarına uymamadır. K25’e göre Suriyelilerin genel olarak kurallara uymayan bir topluluktur. Özellikle trafik kurallarına uymamaları kamu düzenini, toplumsal huzuru tehdit etmektedir ve önemli bir şikâyet kaynağıdır. K8 ise aynı zamanda entegrasyonda orta çıkan yetersizliğin sonucunda yaşanan gettolaşmanın da belirtilerini taşıyan bir başka soruna dikkat çekmektedir. K8, bu konudaki gözlemini şu şekilde aktarmaktadır:

“... İlçemizde örneğin göçmenler kendi aralarında illegal bir taksi sistemi kurmuşlar. Taksi ihtiyacı duyduklarında vatandaşın tercih ettiği sarı taksileri tercih etmek yerine kendi korsan taksilerini kullanıyorlar. Kanunlara onların da tabii olduğu anlatılmalıdır.”

Göçmenlerin entegrasyonun zorlaştıran bir diğer unsur da göçmenlerin varlıklarından duyulan rahatsızlık ve güvenliğe yönelik endişelerdir. Örneğin K13’e göre bir andan çok fazla göçmenin ülkeye girmesi yerel halkta tedirginliğe neden olmuştur ve halk halen bu duruma alışabilmiş değildir. Yerel halk yabancılara karşı çok tepkilidir ve Arapça tabelalardan bile ciddi manda rahatsızlık duymaktadır. K11’e göre ise Suriyeli kadınlar genç yaşta çocuk sahibi olmaktadır ve oldukça genç yaşta 6-7 çocuk sahibi olmuş Suriyeli kadın sayısı hiç de az değildir. Bu durum, yerel halkta ileride kendi ülkesinde azınlık durumuna düşeceği yönünde endişeler uyandırmaktadır. K15’e göre ise göçmenlerin varlığından

duyulan rahatsızlık, göçmenlere duyulan güvensizlik ve güvenliğe ilişkin endişeler entegrasyonun önündeki en önemli engeldir. K15'in bu konudaki görüşleri şöyledir:

“...Milli birlik açısından, güvenlik açısından çeşitli sıkıntılar da bulunmaktadır. Türkiye'nin Suriye ve Irak'tan baskın ve ani aldığı o göçler içerisinde ülkemizin milli güvenliğini tehdit edecek çeşitli unsurları da yani terör örgütü elemanlarının da ülkemize bu göçle birlikte almış olması kuvvetli muhtemel. Kamplarda ve şehir içinde kalanların özellikle istihbarat örgütlerinin çeşitli terör eylemlerinde aparat olarak kullanılmasını engellemek, insan kaçakçılarının, fuhuş ticareti yapanların, organ kaçakçılarının, umut tacirlerinin, uyuşturucu kaçakçılarının kucağına düşünmesi için bunlarla ilgili devletin tüm kurumları ile birlikte mücadele etmesi gerekli. Özellikle onların topluma entegrasyonu barınma ve gıda kadar acil, bir eylem planı olması gerekir. Aksi takdirde göç edenler bayanlar burada fuhuş tüccarlarının eline düşüyorlar gençler ve çeşitli uyuşturucu tüccarlarının suç örgütleri mafya örgütlerini eline düşüyorlar. Kimsesiz çocuklar organ mafyalarının eline düşüyorlar. Takip edilmediği sürece aralarına giren ajanları vasıtasıyla ülkemizin yapısını dokusunu bozmaya çalışan istihbarat örgütlerinin elemanları tarafından bunlar özellikle ayaklandırmak suretiyle topluma zararlı hale getirmek için çeşitli projelerle karşı karşıya olduğumuzu söylememiz gerekir. Dolayısıyla göçün bu yönlü güvenliği konusunda da çok ciddi bir şekilde bunların sürekli takip edilmesi gerekir...”

Göçmenlerin entegrasyonun zorlaştıran bir diğer neden ise göçmenlerin aldıkları yardımlardan dolayı yerel halkta oluşan rahatsızlıktır. Yerel halk arasında göçmenlere yönelik olumsuz bakış açısının olduğunu ifade eden K17, yapılan yardımların yerel halkta rahatsızlığa neden olduğunu belirtmekte ve özellikle Kızılay Kart uygulamasına dikkat çekmektedir. Kızılay Kart uygulaması, Kızılay tarafından göçmenlere ödenen nakit yardımı uygulamasıdır ve K17'ye göre özellikle bu uygulama bazı vatandaşlarda huzursuzluk kaynağıdır. Kızılay Kart uygulamasına dikkat çeken bir diğer katılımcı ise K4'tür. K4, bu uygulamanın göçmenleri doğurganlığa sevk ettiğini de ifade etmektedir. Çünkü bu uygulamadan yaralanabilmek için göçmen ailenin en az 3 çocuğunun olması gerekmektedir. K26'ya göre ise özellikle belediyelerin göçmenlere doğrudan yardım yapmasının çok fazla tepkiye yol açmaktadır. Göçmenlere yapılan yardımların yerel halkta oluşturduğu rahatsızlığa dikkat çeken K7, durumu *“...Suriyelilere yardımlar çok iyi niyetli yapıldı. Fakat kendi insanımız bize düşman oldu. Suriyeliye veriyorsunuz vatandaşa gelince vermiyorsunuz, yardım yapmıyorsunuz şeklinde çok fazla şikâyet var...”* şeklinde özetlemiştir. Göçmelere yapılan yardımların yerel halkta oluşturduğu rahatsızlığa değinen K21'in bu konudaki gözlemleri ise şu şekildedir:

“...gerek Birleşmiş Milletler, gerek Avrupa Birliğinde çok fazla proje destekli hibe olmasına rağmen, kurumlar vatandaşların tepkilerini çekindikleri için bu projelere başvuru konusunda çok fazla talep olmuyor. Aslında göçmenlerin tüm yükünü ülkemiz çekmesine rağmen sırf vatandaşların tepkisini çekmemek adına çok büyük hibeler alınabileceken bunları başvurulmaktan geri duruluyor. Çünkü sonunda iş siz Suriyeli vatandaşlara şunlara veriyorsunuz hizmetleri veriyorsunuz kendi vatandaşımıza vermiyorsunuz da dönüyor.”

Katılımcıların görüşlerine göre entegrasyonu zorlaştıran bir diğer unsur da gettolaşmadır. Literatür incelendiğinde gettolaşmanın yerel yönetimlerin genelinde bir sorun olarak algılandığı görülmektedir (Erdoğan, 2017: 111). Ancak bu sorunun, gelişmiş ülkeler dâhil, göçmen alan bütün ülkelerin ortak sorunu olduğu görülmektedir (Erbaş, 2019). Gettolaşmanın nedenlerini inceleyen

çalışmaların çoğunda varılan ortak neden ise göçmenler ile yerel halk arasındaki gelişmişlik ve imkân farkları olduğunu göstermektedir (Alarçin, 2019: 156). Türkiye’deki Suriyeli göçmenlerin mekânsal yoğunlaşmasını araştıran İnce (2018: 63), bazı bölgelerde göçmen yoğunlaşmasının gözlemlendiğini, bu yoğunlaşmaların gettolaşmaya dönüşebileceğini ve bu dönüşümün de toplumsal çatışma başta olmak üzere birçok riskleri barındırabileceğini vurgulamıştır. Bundan dolayı da gettolaşmanın önlenmesi göçmenlerin entegrasyonu sürecinde önemlidir.

Katılımcıların ifadeleri incelendiğinde K25’e göre göçmen entegrasyonunu sağlamak özellikle gettolaşmayı önememek için önemlidir, entegrasyonun sağlanamaması göçmenleri gettolaşmaya itmektedir. K25, durumu “...Örneğin merkezde bir Hürriyet Caddesi var. Adeta küçük Halep gibi, ben daha önce Halep’te de buldum ayırt edemezsiniz. Esnafın %80’i Suriyeli, müşterilerin %90’ı Suriyeli...” şeklinde örneklendirmiştir. Gettolaşmayı entegrasyonu zorlaştıran bir unsur olarak gören K8’in gettolaşmaya ilişkin gözlemlerini şu şekildedir:

“Suriyeliler berber, bakkal, restoran, ayakkabıcı olarak hayatlarını kazanıyorlar. Tabii bu dükkânları Suriyelilerin yoğun olduğu mahallelerde açıyorlar. Göçmenler daha çok Karadeniz Mahallesi, Barbaros Hayrettin Paşa mahallesinde yer alıyor, Merkez mahallesinde de yoğunluk var. Hepsinin belli yerlerde yaşaması doğru bir şey değil.”

Göçmenlerin entegrasyonun zorlaştıran bir diğer unsurun da entegrasyona ilişkin çalışmalarda kamu kuruluşlar, yerel yönetimler ve STK’lar arasındaki koordinasyonsuzluk olduğu görülmektedir. Aslında katılımcıların ifadeleri kamu kuruluşlarının, yerel yönetimlerin ve STK’ların göçmenlere yardım etme adına iyi niyetle hareket ettiklerini ve kendi ölçeklerinde faaliyetler yürüttüklerini göstermektedir. Ancak bu faaliyetlerden maksimum faydanın sağlanabilmesi için koordinasyon önemli bir unsurdur. Göçmenlere yönelik faaliyetlerde koordinasyonun önemine dikkate çeken K30’un bu konudaki gözlemleri şöyledir:

“...Bugün ülkemizde bulunan yüzlerce dernek ve vakıf kendi çaba ve gayretleri ile iyi niyetli bir şekilde göçmenlerle ilgili birtakım faaliyetler yapmaya çalışmaktadırlar. Bu faaliyetler her ne kadar iyi niyetli çabalar olsa da belli bir plan ve uzmanlık alanına göre yapılmadığı takdirde, sorunlarının çözümüne katkısı son derece düşük olmaktadır. Ülkemizin buna yönelik ve milletimizin buna yönelik katkıları etkin ve verimli bir şekilde yönetilememektedir. Yani her dernek ve vakıf gıda dağıtmaya çalışmakta, her dernek ve vakıf kıyafet yardımı yapmaya çalışmakta, her dernek ve vakıf bakım ve eğitim yardımı yapmaya çalışmakta. Yani bir dernek her şeyi yapmaya çalışmaktadır. Bir STK’nın her şeyi yapabilmesi, her konuda uzmanlaşması çok mümkün olmayacağı için dernek ve vakıflarımızın da bu manada göç yönetiminde bir plan dâhilinde yukarıda bahsettiğimiz gibi birtakım alanlara yönlendirilmelidir. Aksi takdirde bir ilçede bulunan 5 tane 10 tane dernek aynı göçmene ayda 5 tane 10 tane erzak ve kıyafet yardımı yapmaktadır...”

Suriye’den gelen göçmenler tarafından kurulan bir STK’nın yetkilisi ile yapılan görüşme ise koordinasyon konusundaki eksikliğin bir başka boyutuna dikkate çekmektedir. Suriye’den gelen göçmenler tarafından Türkiye’de kurulmuş, 8’i Gaziantep olmak üzere, 32 STK’nın olduğunu ifade eden K28, “...valiliğin göçmenlere ilişkin toplantılarına davet edilmek istediklerini, valiliğin bu

STK'ları bir araya toplayarak koordinasyonu sağlamasının gerekli olduğunu..." ifade etmektedir. Türk STK'larla hiçbir bağlantılarının olmadığını ifade eden K28 GİGM ile olan ilişkilerine dair ise şunları aktarmıştır:

"Göç İdaresiyle ilişkilerimiz çok iyiydi. Gelen Suriyeliler ne yapacağını bilmiyorlardı onlara misafir kimliği çıkarttık. Göç İdaresi şu an bize kapılarını kapattı. Hiç görüşmüyor. Pandemi süresince zaten görüşme olmadı ama pandeminin etkisi azalınca da görüşme gerçekleşemedi. Görüşme teklifimizi ret ediyorlar."

Göçmenlerin entegrasyonun zorlaştıran bir diğer neden de Suriyeli kadınların Türk erkeleri tarafından istismar edilmesidir. Katılımcıların ifadelerine göre bu sorun iki şekilde tezahür etmektedir. Bu tezahürün ilki Suriyeli kadınların evlilik vaadi ile Türk erkeleri tarafından istismar edilmesidir. Ancak K11'e göre bu durum sadece istismarla kalmamakta, çocuk sahibi olma ile de sonuçlanmaktadır. Bu durumun Suriyeli kadınların Türk erkelerine, dolayısı ile de Türk toplumuna olan bakış açısını olumsuz yönde etkilemesi ise kaçınılmazdır. Bu sorunun ikinci tezahürü ise Suriyeli kadınların Türk erkeleri tarafından ikinci eş olarak alınmasıdır. Bu durumun ise Türk kadınlarının, Suriyeli kadınlara olan bakış açısını negatifleştirdiğini söylemek mümkündür. K25'e göre bu durumu aynı zamanda Türk aile yapısını tehdit eder bir hal de almaya başlamıştır. K25'in bu konudaki gözlemleri şu şekildedir:

"...Suriyeli kadınlarla ikinci eş olarak çok fazla evlilik yaşandı. Kilis, Hatay, Antep ve Urfa çevresinde ikinci eş modası oldu Suriyeli kadınlarla birlikte. Bu durumda Türk kadınları artık kocalarımız bizlerin yüzüne bakmıyor diye Suriyeli kadınlardan nefret etmeye başladılar."

c. Türkiye'de Göçmenlerin Entegrasyonunu Kolaylaştırabilecek Unsurlar

Katılımcıların Türkiye'de göçmenlerin entegrasyonunu kolaylaştırabilecek unsurlara dair görüşlerinin içerik analizi sonucunda ulaşılan bulgular ve bu bulguların frekans değerleri önem sıralarına göre Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Türkiye'de Göçmenlerin Entegrasyonunun Kolaylaştırabilecek Unsurlar

Türkiye'de Göçmenlerin Entegrasyonunun Kolaylaştırabilecek Unsurlar		f
1	Çok kültürlülüğe uygun bir millet olmamız ve kültürel çeşitliliğimiz.	3
2	Göçün beraberinde getirdiği birikimlerden ülke menfaatine faydalanma isteği.	3
3	Gelenlerin çoğunun bizim gibi Müslüman olması.	2

Tablo incelendiğinde katılımcıların göçmenlerin entegrasyonunu kolaylaştırabilecek az sayıda unsurun varlığından bahsettikleri, bu unsurlardan bahseden katılımcı sayısının (6 katılımcı) da oldukça düşük olduğu (K2, K19, K26, K30, K32, K34) görülmektedir. Martikainen'e (2010: 274) göre genel bir yaklaşım olarak aynı dinden olmanın entegrasyon sürecini kolaylaştıran önemli bir unsurdur ve din entegrasyonda önemli bir rol üstlenebilir. Özellikle camilerin bir ibadet mekânı olmanın yanı sıra toplanma alana olduğu da dikkate alındığında, camiler bu süreçte önemli bir rol üstlenmesi beklenebilir. Bu bağlamda birçok katılımcının gelenlerin çoğunun bizimle aynı dinden olmasını entegrasyonu kolaylaştıracak bir unsur olarak görmesi beklenirken, sadece 2 katılımcının (K2, K32) bu

kolaylaştırıcının fakında olduğu görülmektedir. Örneğin; K2 “...Suriyelilerin çoğunun bizim gibi Müslüman olmasından dolayı topluma İslam dinin hoşgörüsüyle, birlikte yaşama kültürü kazandırılabilirdiğinden... bahsetmektedir. K32 ise ...aynı dine sahip olmanın uyumu kolaylaştırıcı bir faktör olduğu...” ifade etmektedir.

Türkiye’nin sahip olduğu çok kültürlü yapının entegrasyonu kolaylaştırıcı bir unsur olabileceğinin fakında olan katılımcı sayısının da az olduğu görülmektedir. K26’ya göre “...Mezopotamya’da yetişmiş olduğumuz için çok kültürlülüğe uygun bir milletiz. Antep’te belki kültürel benzeşmeden kaynaklı, güvenlik anlamında göçmenlerin bir sorun olduğundan bahsedemeyiz.”. Bu ifade aslında, entegrasyonu kolaylaştıran unsurların aynı zamanda sorunların oluşmasına karşı bir bariyer görevi yaptığını da göstermektedir ki, bu da entegrasyonu kolaylaştırıcı unsurlara odaklanılmasını gerekliliği göstermektedir.

Göçle birlikte gelebilecek ve ülke menfaatine kullanılabilir nitelikteki fırsatların entegrasyonu kolaylaştırıcı unsurlar olabileceğinin fakında olan katılımcı (K26, K30, K34) sayısının da az olduğu görülmektedir. Oysa bu unsurların entegrasyonu kolaylaştırma adına önemli işlevlerinin olması beklenebilir. K26’ya göre göçmenler önemli bir insan kaynakları sermayesidir ve daha aktif entegrasyon programları ile gelen insan sermayesini daha iyi değerlendirme konusunda politikalar üretmelidir. K30’a göre ise “...göçün beraberinde getirdiği birikimlerden, yine ülke menfaati faydalanılması gerekmektedir...”. K34’ün bu konudaki düşünceleri ise şu şekildedir:

“Orta ve uzun vade de Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları ile göçmenlerin bir arada yaşayabileceği, karşılıklı ortak zemin içerisinde birlikte yaşayabilecekleri bir ortamı oluşturmak. Göçmenler arasında memleketimize faydalı olanlar olursa, bunlardan da istifade etmek isteriz tabi. Göç yönetiminde en önemli servetimiz tarihimiz, kültürel çeşitliliğimiz, birikimimiz Osmanlı mirası oluşumuz. Büyük, güçlü ve köklü bir medeniyetimizle göçmenleri kucakladık.”

Bu bulgulara dayanarak katılımcıların daha çok entegrasyonun önündeki engellere yoğunlaştıkları ve entegrasyonu kolaylaştıracak unsurların farkında olmadıkları veya entegrasyonu kolaylaştıracak unsurlara dair farkındalık düzeyin düşük olduğu söylenebilir.

d. Türkiye’de Göçmenlerin Entegrasyonunu Sağlamak İçin Yapılabilecekler

Katılımcıların Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonunu sağlamak için yapılabilecekler dair görüşlerinin içerik analizi sonucunda ulaşılan bulgular ve bu bulguların frekans değerleri önem sıralarına göre Tablo 5’te sunulmuştur.

Tablo 5. Türkiye’de Göçmenlerin Entegrasyonunu Sağlamak İçin Yapılabilecekler

Türkiye’de Göçmenlerin Entegrasyonunun Sağlamak İçin Yapılabilecekler		f
1	Entegrasyonu desteleyecek kapsamlı çalışmalar yapılmalı.	15
2	Göçmenlerin Türkçe öğrenmesini kolaylaştırmak için kurslar yaygınlaştırmalı.	11
3	Kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanmalı.	8

4	Göçmenlere rehabilitasyon desteğinin sağlanması.	7
5	Göçmenlerin görgü ve hukuk kurallarının öğretilmesi.	4
6	Getto oluşumu önlenmeli.	3
7	Merkezi yönetim tarafından belediyelerin desteklenmesi.	3
8	Politikalar göçmenlerin kalıcı oldukları varsayımı üzerine kurulmalı.	3

Tablo 5’de görüleceği üzere, Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonunu sağlamak için katılımcıların yapılmasını önerdiği en önemli şey, entegrasyonu desteleyecek kapsamlı çalışmalardır. Bu çalışmaların neler olabileceğine dair katılımcıların ifadeleri incelendiğinde, bu çalışmaların iki boyut altında toplandığı görülmektedir. Bunlardan ilki göçmenlere yönelik ön yargının kırılmasını diğeri ise yerel halk ile göçmenlerin kaynaşmasını sağlayacak faaliyetlerdir. K20’ye göre yerel halktaki ön yargılı tavırlar, entegrasyon sürecini sekteye uğratmamaktadır. K26’ya göre de entegrasyonu sağlama sürecinde, yerel halktaki göçmenlere yönelik ön yargının ortadan kaldırılması önemlidir. K34’e göre ise entegrasyon konusundaki en büyük sorunlardan biri halkta giderek yaygınlaşan ayrımcı tutumlar ve göçmenlere yönelik ön yargılardır. Göçmenlere yönelik ayrımcı tutumların ve ön yargının kırılması için kamu kuruluşları kadar yerel yönetimlere ve STK’lara da iş düşmektedir. K31’e göre ise entegrasyonda göçmenlerden ziyade yerel halkın, göçmenleri kabule hazır olması önemlidir ve “...yerel halkı buna hazırlama adına yapılan faaliyetlere yerel halkında katılımı önemlidir.”. K19’un yerel halktaki ön yargının ortadan kaldırılması adına yapılmasını önerdikleri şunlardır:

“Kültür merkezlerinde sosyal faaliyetler yapılabilir. Düzenli kültürel etkinlikler yapılabilir. Yerel halk göçmenler konusunda bilinçlendirecek faaliyetlerde bulunabilir. Çünkü yerel halk göçmenler karşı çok tepkili. Halka göçmenlerin duygularından, savaş esansında yaşadıklarından bahsedilebilir. Konferanslar seminerler yapılabilir, kulüp faaliyetleri yapılabilir.”

Ön yargıyı kırarak faaliyetlerin dışında katılımcıların yerel halk ile göçmenlerin etkileşime geçmesine olanak sunacak sosyal ve kültürel etkinliklerin yapılmasının ve bu etkinlikler aracılığı ile kaynaşmanın sağlanmasını önerdiği görülmektedir. Örneğin K24’e göre “...Türkler ile Suriyelileri bir araya getirecek seyahatler, sosyal etkinlikler, tiyatro etkinliği, resim heykel çalışmaları, spor faaliyetleri, mutfak ve yemek faaliyetleri gibi uyumu kolaylaştıracak faaliyetler artırılabilir.”. K19’a göre ise bu faaliyetler her kuruluşların, yerel yönetimlerin, STK’ların ve vatandaşların gönüllü katılımları ile yürütülmelidir. K21’in yerel halk ile göçmenler arasında kaynaşmayı sağlayabilecek faaliyetlerin önemine dair aktardığı gözlemi şu şekildedir:

“...Özellikle kardeşlik yemeğinde Suriyeli kadınlar kendi geleneksel yemeklerini tercümanlar aracılığıyla Türk kadınları anlatıyorlardı ve yaptıkları yemeklerin tatlarına baktırıyorlardı. Türk vatandaşı hanımlar beğendikleri yemeklerin tarifleri not alıyorlardı. Buda aralarında bir bağ oluşması açısından etkili oluyordu.”

Katılımcıların görüşlerine göre Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonunu sağlamak için yapılabileceklerin başında göçmenlerin Türkçe öğrenmesini kolaylaştırmak için dil öğretim kurslarının yaygınlaştırılması da gelmektedir. K7’ye göre “...Entegrasyon anlamında öncelikle kendi dilimizi

onlara öğretmemiz lazımdır.”. K34’e göre “...dil öğrenme göçmenlerin uyum seviyesini artıracaktı ve bundan dolayı göçmenlere yönelik dil kursları yaygınlaştırılmalıdır.”. K16’ya göre ise bu kursalar “...Türkiye’de yaşayıp Türkçe bilmeyen göçmen kalmayınca kadar devam ettirilmelidir.”. K26’ya göre ise “...göçmenler arasında Türkçe’nin yaygınlaştırılması gereklidir ve bu kurslardan sonra Türkçe yeterlik belgeleri verilmelidir.”.

Katılımcıların Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonunu sağlamak için yapılabilecekler dair bir diğer önemli önerisi ise kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlanmasıdır. Göçmen entegrasyonu çok boyutlu ve karmaşık bir süreçtir. Bu süreçte kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyonun sağlanması sürecin ve kaynakların etkin bir şekilde yönetilmesi açısından önemlidir. Katılımcılara göre koordinasyonun sağlanabilmesi için kamu kuruluşları, yerel yönetimler, STK’lar ve uluslararası kuruluşlar ile sürekli iş birliği ve irtibat halinde olunmalıdır. K6’ya göre ise “...STK’lar devlerin göç yönetim politikalarına dâhil edilmelidir.”. K30’a göre ise göçmen entegrasyonunu sağlamak için yürütülen faaliyetler iyi niyetli çabalar olsa da bu faaliyetler bir plan dâhilinde ve uzmanlık alanı gözetilmeden yürütüldüğünde sorunların çözümüne katkısı düşük olan faaliyetlerdir. Düşük katkılı faaliyetler ise kaynakların etkin yönetilememesi anlamına gelmektedir. K30’ün bu konudaki gözlemleri ve önerileri şu şekildedir:

“...Bir ilçede bulunan 5 tane 10 tane dernek aynı göçmene ayda 5 tane 10 tane erzak ve kıyafet yardımı yapmak da çünkü kendi aralarında bir dernek ve vakıfların hem kendi aralarında hem de kamu kurum ve kuruluşları ile aralarında kullandıkları ortak veri tabanı bulunmamaktadır. Bu böyle yine Göç İdaresi ve veya ilgili kuruluş nezdinde ortak online veri tabanı belirli yetkiler görevlendirmeler neticesinde bu dernek ve vakıflar da açılmalıdır yani bir dernek ve vakıf bir göçmene herhangi bir konuda yardım yaparken o veri tabanına bakmalı o veri tabanında aynı göçmeni aynı konuda aynı zamanda herhangi bir yardım yapılmış mı yapılmamış mı veya onun ihtiyacı nedir bu veri tabanından görebilmelidir. Kısa orta ve uzun vadeli bir stratejik plan hazırlanmalı. İlgili kamu kurum ve kuruluşlarının üstleneceği roller sivil toplum kuruluşlarından hangilerinin kendi yetkinlik alanlarına göre hangi görevleri üstleneceği belirlenmeli düzenli yapılan toplantılarda bunların çıktıları da değerlendirmelidir...”

Katılımcıların Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonunu sağlamak için yapılabilecekler dair bir diğer önerisi ise göçmenlere rehabilitasyon desteğinin sağlanmasıdır. Katılımcılara göre Türkiye’deki göçmenlerinin çoğunluğunun savaştan kaçarak buraya geldiği unutulmamalıdır. K34’e göre “...göçmenlere yönelik rehabilitasyon hizmetleri uyumun önemli bir saça ayağıdır.”. K29 ve K30’a göre göçmenler, özellikle de çocukların üzerinde etkili olan travmaları azaltmak için projeler yürütülmelidir. K5’e göre ise “...bu projeler/destekler göçmenleri aile temelinde ele alabilecek nitelikte olmalıdır.”.

Katılımcıların Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonunu sağlamak için yapılabilecekler dair bir diğer önerisi ise göçmenlerin görgü ve hukuk kurallarının öğretilmemesidir. Katılımcılara göre (K7, K11, K25, K34) göçmenlere Türkiye’deki hukuk kuralları, özellikle de görgü kuralları ve trafik kuralları hakkında eğitim verilmedi. K7’ye göre “...gelen insan genellikle profil olarak düşük profilli. Bunlara adabı muaşeret kurallarının öğretilmesi gerekli ve bu onların entegrasyonunu hızlandırabilir.”. K34’e

göre özellikle “...adabı muaşeret kurallarının öğretilmesi, halk arasındaki negatif algıyı kırılmasında önemli bir rol oynayabilir.”.

Katılımcıların Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonunu sağlamak için yapılabileceklere dair bir diğer önerisi ise getto oluşumunun önlenmesidir. Gettolaşmanın entegrasyonu olumsuz yönde etkilediğini ifade eden K7’ye göre “...Belli bölgelerde gettolaşmalar söz konusudur.”. K25’e göre ise göçmenlerin yoğun olarak bulunduğu Gaziantep’te bazı bölgeler ...”küçük Halep gibidir.”. K5’e göre ise “...entegrasyonu kolaylaştırmak için göçmenlerin iskân hareketlerinin gözlemlenerek getto oluşturmalarının önüne geçilmesi gereklidir.”.

Katılımcıların Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonunu sağlamak için yapılabileceklere dair bir diğer önerisi ise merkezi yönetim tarafından belediyelerin özellikle bütçe konusunda desteklenmesidir. Ülke genelinde belediyeler, geçici koruma altında bulunmakta olan Suriyelilere, bütçelerinin büyüklükleri nispetinde değişmekte olan yardımları temin etmektedirler. Bahse konu yardımlar bazı zaman kömür, gıda, yiyecek şeklinde meydana gelirken, bazı zamanlarda da barınma ve eğitim yardımları şeklinde değişkenlik sergilemektedir (Lotfi ve Çelik-Gümüş, 2019: 110). Fakat Şahin ve Söylemez’e (2017: 967) göre göçmenlerin nüfusu dikkate alınmadan, belediyelere bütçe tahsisinin adaletsizliğe yol açmaktadır ve bu durum, kentin yerli sakinlerinin hizmetlerinden kısma anlamına da gelmektedir. Katılımcıların ifadeleri de bu durumu desteklemektedir. K5’e göre göçmenlerin entegrasyonuna yönelik faaliyetlere, yerel yönetimlerin önemli katkıları bulunabilir. Çünkü “...yerel yönetimler bir ilçenin kılcal noktasına ulaşma kapasitesine sahiptirler.”. Fakat katılımcı görüşleri incelendiğinde, yerel yönetimlerin özellikle bütçe konusunda zorluklar yaşadıkları görülmektedir. K26’ya göre “...merkezi hükümet göçmen nüfusunun belli bir sayıya ulaştığı belediyelere mutlaka kaynak aktarması yapmak durumunda.”. K26 ile aynı düşüncede olan ve göçmenlere yardımdan ziyade artık entegrasyon faaliyetlerine ağırlık vermeye başladıklarını belirten K24’ün bu konudaki gözlemleri şöyledir:

“Entegrasyon faaliyetlerimiz var. ...Yardımlardan ziyade artık bu alanda çalışmalara ağırlık veriyoruz. Tabi bu bizim için zor oluyor çünkü belediyelere doğrudan göç yönetimi anlamında bütçe tahsis edilmedi. Bizim müdürlük anlamında 6 personelimiz var, fakat yarım milyon mülteci var ilçede. Altı personelle yarım milyon mültecinin ilgilenmesi elbette söz konusu değil. IOM ve BM’den personel desteği alıyoruz. SGDD-ASAM ve UNICEF tercümanlara ücret desteğini sağlıyorlar. Çünkü çok fazla bütçe ayıramıyoruz kanun gereği.”.

Katılımcıların Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonunu sağlamak için yapılabileceklere dair bir diğer önerisi de politikaların göçmenlerin kalıcı oldukları varsayımı üzerine kurulmasıdır. K22’nin bu konudaki görüşleri ve gözlemleri şu şekildedir:

“Bu insanlar burada çok uzun yıllardır yaşıyorlar ve bir gün Suriye güvenli bir yer olsa bile artık onların gitme yönünde bir iradeleri yok. Evlendiler, çocukları okullara başladığı, bir yaşam kurdular, akrabalık ilişkileri oldu burada. Dolayısıyla artık onların yeni vatani Türkiye. Bu realitesi göz önünde bulundurularak politikalar üretilmesi daha sağlıklı olacaktır.”

5. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Suriye’de patlak veren iç savaş ile birlikte ortaya çıkan istikrarsız ve güvensiz tablo, sivil halkı güvenli bölge arayışına itmiş ve zorunlu göçe maruz bırakmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak Türkiye, yoğun bir şekilde kitlesel göç dalgalarına maruz kalan bir ülke haline gelmiştir. Gelen mülteci sayısının fazlalığı beraberinde birçok sorunu da getirmiş ve Türkiye’deki mülteci yoğunluğu göç yönetimi politikalarının gözden geçirilmesini gerekli kılmıştır. Geliştirilen yeni politikalarla birlikte 2014 yılında MIPEX indeksinde göç alan fakat entegrasyona dair politikası olmayan ülke statüsünde olan Türkiye, 2020 yılında kapsamlı entegrasyon politikaları olan ülke statüsüne yükselmiştir. Göçmenlerin entegrasyonu konusunda gösterilen yoğun çabanın sonucunda Türkiye, 6 yıl gibi kısa sürede önemli gelişmeler sağlamıştır. Fakat tüm gelişmelere rağmen MIPEX indeksinde puanı olan 52 ülke içerisinde Türkiye’nin sıralaması 43’tür. Bu tablo, yoğun çabalara rağmen Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonu konusunda sorunların olduğunu göstermektedir.

Bu bağlamda bu araştırmada Türkiye’de göçmen entegrasyonu konusunda ne gibi zorlukların olduğu, entegrasyonu kolaylaştıracak unsurların neler olduğu ve entegrasyon konusundaki zorlukların nasıl çözülebileceği yetkililerin (kamu kuruluşları, yerel yönetimler ve STK) görüşlerine dayalı olarak incelenmiştir. Çalışma kapsamında kamu kuruluşlarında görevli 6, yerel yönetimlerde görevli 20, STK’larda görevli 10 katılımcının görüşleri değerlendirilmiştir. Görüşlerine başvuru alan kamu kuruluşları yetkilileri Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün merkez ve taşra teşkilatlarında çalışmaktadırlar. Görüşlerine başvuru alan yerel yönetim ve STK yetkilileri ise göçmen nüfusunun en yoğun olduğu İstanbul ve Gaziantep ilerinden seçilmiştir.

Araştırma kapsamında görüşlerine başvuru alan katılımcıların ifadeleri Türkiye’de göçmen entegrasyonu zorlaştıran bazı zorlukların olduğunu göstermektedir. Bu zorlukların önemlileri *göçmenlere yönelik olumsuz tutumlar (ön yargı vb.) ve davranışlar (ayrımcılık vb.), dil bilmeme, göçmenlerin görgü ve hukuk kurallarına uymaması, güvenliğe dair endişeler, gettolaşma, kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliği*dir. Göçmenlerin entegrasyonu kolaylaştıracak unsurlar ise *Türkiye’nin kültürel çeşitliliği ve çok kültürlülüğe uygun bir ülke olması, göçün getirdiği birikimlerden ülke menfaatine faydalanma isteği ve gelenlerin çoğunun Müslüman olması*dir. Katılımcıların entegrasyon konusunda yaşanan zorlukların aşılmasına dair önerileri ise özellikle *entegrasyonu destekleyecek kapsamlı faaliyetlere* üzerinde yoğunlaşmaktadır. Katılımcılara göre bu faaliyetlerin yer halkın göçmenlere yönelik ön yargılarını kırmaya ve yerel halk ile göçmenler arasındaki kaynaşmayı sağlamaya yönelik faaliyetler olmalıdır. Entegrasyon konusunda yaşanan zorlukların aşılmasına dair diğer öneriler ise *dil kurslarının yaygınlaştırılması, kurum ve kuruluşlar arasındaki koordinasyon sorunlarının çözülmesi, rehabilitasyon desteğinin sağlanması, Göçmenlere görgü ve hukuk kurallarının öğretilmesi, getto oluşumunun önlenmesi, belediyelerin merkezi yönetim tarafından desteklenmesi ve politikalar göçmenlerin kalıcı oldukları varsayımı üzerine kurulması*dir.

Entegrasyon, göçmenlerin yerleştiği toplumun değer yargılarına uyum göstermesini içermekle birlikte, göçmen kabul eden toplumun da onlara uyum sağlaması anlamına gelen, her iki kesim arasında dönüşümü ve değişimi gerekli kılan çift yönlü bir etkiye sahiptir. Bu süreci hızlandırmak ve olası riskleri en aza indirmek adına göçmenlerin dil öğrenme sürecini desteklenesi ve yerel halk ile göçmenler arasında iletişim ağını güçlendiren mekanizmaları geliştirilmesi gerekli görülmektedir. Özellikle göçmenlerin dil edinmeleri konusunda teşvik edici olmak ve dil edinme sürecini hızlandırmak ortaya çıkabilecek birçok sorunun engellenemesin adına önemlidir. Ayrıca entegrasyon sürecinde göçmenler kadar yerel halkın algıları da önemli olduğu için, bu süreçte yerli halka yönelik bilinçlendirme ve faaliyetlerinin düzenlenmesinin entegrasyon sürecine önemli katkıları olacaktır.

Katılımcıların ifadeleri Türkiye’de göçmenlerin entegrasyonu adına yürütülen faaliyetlere özellikle STK’ların ve yerel yönetimlerin aktif bir şekilde katıldıklarını göstermektedir. Fakat katılımcıların ifadelerine göre koordinasyon sorunları, sürecin başarısını olumsuz yönde etkilemektedir. Bundan dolayı koordinasyon konusundaki aksaklıkların giderilmesi, bir bütün olarak entegrasyon sürecinin başarısı adına gerekli görülmektedir. Bunların yanı sıra özellikle yerel yönetimlerin göçmen entegrasyonu konusunda bütçe, mevzuat ve kurumsallaşma adına desteklenmesi göçmen entegrasyonu sürecinin yerel boyutta daha etkin bir şekilde yürütülmesi adına önemli görülmektedir.

Zorlaştırıcılar, kolaylaştırıcılar ve çözüm öneriler bir bütün olarak ele alındığında Türkiye’de göçmen entegrasyonu sürecinde daha çok zorlaştırıcılara ve zorlukların aşılmasına odaklanıldığı, kolaylaştırıcıların ise pek de dikkate alınmadığı ve katılımcıların birçoğunun kolaylaştırıcıların farkında dahi olmadığı söylenebilir. Bu durum zorlaştırıcıların çokluğu ve acil çözüm gerektirecek nitelikte olması ile ilişkili olabilir. Ancak göçmen entegrasyonunda kolaylaştırıcılara odaklanılması, birçok konuda sorunların oluşmasını önleyebilir. Yani kolaylaştırıcılar göçmen entegrasyonu ile sorunlar arasında bariyer görevi yapabilir. Bundan dolayı göçmen entegrasyonu sürecinde kolaylaştırıcılarında özellikle dikkate alınması faydalı olabilir.

Bu çalışmada Türkiye’de göçmen entegrasyonu konusunda ne gibi zorlukların olduğu, entegrasyonu kolaylaştıracak unsurların neler olduğu ve entegrasyon konusundaki zorlukların nasıl aşılabileceği kamu kuruluşları yetkililerinin, yerel yönetim yetkililerinin ve STK yetkililerinin görüşlerine dayalı olarak incelenmiştir. Fakat entegrasyon karmaşık, çok boyutlu ve çok aktörlü bir süreçtir. Bu sürecin önemli aktörleri ise göçmenler ve özellikle yerel halktır. Bundan dolayı araştırma kapsamında ele alınan konunun, göçmenler ve yerel halk bağlamında da ele alınarak incelenmesi önem arz etmektedir. Böylece göçmen entegrasyonu sürecinin, tüm tarafların gözünden ayrıntılı bir şekilde incelenmesi ve daha etkili entegrasyon politikalarının üretimesin mümkün olabilir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, Y. (2016). *Göç sosyolojisi*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

- Ager, A., & Strang, A. (2008). Understanding integration: A conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2): 166-191.
- Alarçin, K. (2019). *Uluslararası göç hareketlerinde Türkiye’nin konumu; uluslararası göç ve iç göçün karşılaşması, kentsel gerilim: Şanlıurfa ve Gaziantep örneği*. (Yayınlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ataca, B., & Berry, J. W. (2002). Psychological, sociocultural, and marital adaptation of Turkish immigrant couples in Canada. *International Journal of Psychology*, 37(1), 3-26.
- Bae, J., Douka, K., & Petraglia, M. D. (2017). On the üriğin of modern humans: Asian perspectives. *Science*, 358(6368), 1-7.
- Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örnekleme yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 231-274.
- Bartram, D., Poros, M. V., & Monforte, P. (2017). *Göç meselesinde temel kavramlar*. (Çev. Ağabeyoğlu Tuncay, I.). Ankara: Hece Yayınları.
- Berry, J. W. (2006). Stres Perspectives on Acculturation. In Sam, D. L., & Berry, J. W. (Ed.) *The Cambridge handbook of acculturation psychology* (2th ed.) (43-57). Cambridge: Cambridge University Press.
- Bloch, A. (2000). Refugee settlement in Britain: The impact of policy on participation. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 26(1), 75-88.
- Bloch, A. (2004). Labour market participation and conditions of employment: A comparison of minority ethnic groups and refugees in Britain. *Sociological Research Online*, 9(2). Erişim adresi <https://journals.sagepub.com/doi/10.5153/sro.919>
- Bosswick, W., & Heckmann, F. (2006). *Social integration of immigrants: Contribution of local and regional authorities*. Erişim adresi https://hip.lisboa.ucp.pt/edocs/cde/2006_8367.pdf.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Castles, S., & Miller, M. (2003). *The age of migration: International population movements in the modern world* (3th ed., revised and updated). New York: Palgrave.
- Castles, S., Korac, M., Vasta, E., & Vertovec, S. (2002). *Integration: Mapping the field*. Oxford: Centre for Migration and Policy Research and Refugee Studies.
- Da Lomba, S. (2010). Legal status and refugee integration: A UK perspective. *Journal of Refugee Studies*, 23(4), 415-436.
- Erbaş, H. (2019). *Gidiřlerden kaçışlara göç ve göçmenler: Kuram yöntem ve alan yazıları*. Ankara: Phoenix Yayınları.
- Erdoğan, M. M. (2017). *Kopuřtan uyuma kent mültecileri, Suriyeli mülteciler ve belediyelerin süreç yönetimi: İstanbul örneği*. İstanbul: Marmara Belediyeler Birliği Kültür Yayınları.
- European Parliament. (2003). *Communication on Immigration, Integration and Employment*. Erişim adresi https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-5-2003-0445_EN.html?redirect
- Geyik-Yıldırım, S. ve Dinler, M. (2021). Suriyeli kent mültecilerinin sosyal entegrasyonu üzerine nitel bir çalışma. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12(23), 452-478.
- Güler, H. (2020). Göç ve entegrasyon: Türkiye’de “uyum” ama nasıl? *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 11(Ek Sayı 1), 245-268.

- Hamberger, A. (2009). Immigrant integration: Acculturation and social integration. *Journal of Identity and Migration Studies*, 3(2), 2-21.
- İçduygu, A. (2004). *Türkiye 'de kaçak göç*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- İnce, C. (2018). *Uluslararası göç bağlamında Türkiye'deki Suriyeli göçmenlerin mekânsal yoğunlaşması*. Ankara: Iksad Publications.
- Koçak, A. ve Arun, Ö. (2006). *İçerik analizi çalışmalarında örneklem sorunu*. Selçuk İletişim, 4(3), 21-28.
- Kumar, S. R. (2015). Neoliberalism and the new race politics of migration policy: Changing profiles of the desirable migrant in New Zealand. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 41(7), 1172- 1191.
- Küçük, N. (2011). *Yerel yönetimlerin Kürt kökenli grupların büyükşehirlere göç sonrası entegrasyon sorunlarına yaklaşımı Ankara örneği*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi, Ankara.
- Lotfi, S. ve Çelik-Gümüş, G. (2019). Ekonomi ve Çalışma Yaşamı Bağlamında Sığınmacı ve Göçmenlerle Sosyal Hizmet. Göktuna-Yaylacı, F. (Der.) *Kuramsal ve uygulama boyutları ile Türkiye'de sığınmacı mülteci ve göçmenlerle sosyal hizmetler içinde* (99-112). London: Transnational Press.
- Martikainen, T. (2010). Din, göçmenler ve entegrasyon. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (38), 263-276.
- Maydell-Stevens, E., Masgoret, A. M. & Ward, T. (2007) Problems of psychological and sociocultural adaptation among Russian speaking immigrants in New Zealand. *Social Policy Journal of New Zealand*, 30(30), 178-198.
- Migrant Integration Policy Index. (2019). *Key findings Turkey, 2019*. Erişim adresi <https://www.mipex.eu/turkey>
- Migrant Integration Policy Index. (2020). *Migrant integration policy index 2020, international key findings*. Erişim adresi https://www.mipex.eu/sites/default/files/downloads/pdf/mipex_INTERNATIONAL_KEY_FINDINGS.pdf
- Mülteciler Derneği. (2021). *Türkiye'deki Suriyeli sayısı Kasım 2021*. Erişim adresi https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/?gclid=CjwKCAiAtdGNBhAmEiwAWxGcUnPG9vwQNGxr-8o7s_06Avz8le_8SfXSGdZH6R2qn5bM6dYaNe4WbRoCQmcQAvD_BwE
- Penninx, R. (2004). Managing Integration the European Unions Responsibilities Towards Immigrants. In Süßmuth R., & Weidenfeld, W. (Ed.) *Elementsfor an EU-framework for integration policies forimmigrants* (94-104). Gütersloh: Migration Policy Institute and The Bertelsmann Foundation.
- Pries, L. (1999). *New migration in transnational spaces*, (Ed. Pries, L.), Vermont and Aldershot: Ashgate Publishing.
- Saygın, S. ve Hasta, D. (2018). Göç, kültürleşme ve uyum. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 10(3), 302-323.
- Schuster, L. (2003). Common sense or racism? The treatment of asylum-seekers in Europe. *Patterns of Prejudice*, 37(3), 233-256.
- Şahin, A. ve Söylemez, A. (2017). Büyükşehir belediyesi stratejik planlarında göçle gelenler/mülteciler. A. Yatkın (Ed.), *Uluslararası göç ve mülteci sorununun çözümünde kamu yönetiminin rolü: Uluslararası 11. Kamu Yönetimi Sempozyumu içinde* (963-972. ss.). Elazığ. Erişim adresi <http://kaysem11.firat.edu.tr/wp-content/uploads/2016/05/KAYSEM11.pdf>

- Tunç, İ. (2013). *Uluslararası Göç ve Göçmenlerin Sosyo-Kültürel Uyum Sorunları* [PowerPoint slayt]. Erişim adresi https://www.academia.edu/5875594/Uluslararası_C4%B1_G%C3%B6%C3%A7_ve_Uyum_Sorunlar%C4%B1
- Üner, S. (1972). *Nüfusbilim sözlüğü*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Yağmur, K., & Van de Vijver, F. J. R. (2012). Acculturation and language orientations of Turkish immigrants in Australia, France, Germany, and the Netherlands. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 43(7), 1110-1130.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research design and methods*. California: Sage Publications.